

УДК 349.415

Непомящих Віталій Юрійович,кандидат історичних наук,
науковий співробітник ДНДІ МВС України
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-9933-6142

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ЗАХИСТУ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

У статті досліджено питання становлення правового та інституційного забезпечення збереження археологічної спадщини, а також тенденції щодо відсутності цілісної системи державного управління у цій сфері, недосконалість та застарілість системи обліку пам'яток археологічної спадщини, слабкість чинного законодавства в частині захисту її об'єктів і покарання за скоєні щодо них правопорушення. Зроблено висновок, що існують проблемні питання, які взагалі відсутні в законодавстві, зокрема унормування на законодавчому рівні діяльності пошукачів старовини за допомогою металодетекторів, діяльність колекціонерів, містобудівна діяльність.

Ключові слова: *культурна спадщина, археологічна спадщина, нормативно-правові документи, правове збереження пам'яток, злочинні посягання.*

Загальний стан захисту та збереження археологічної спадщини України передусім залежить від чинного законодавства, що регулює цю сферу, та державних органів, що опікуються питанням охорони пам'яток. Необхідно зазначити, що поняття культурної спадщини включає в себе археологічну спадщину, тобто сукупність об'єктів археологічної спадщини та пов'язані з ними території, а також рухомі культурні цінності (археологічні предмети), що походять з об'єктів археологічної спадщини, які знаходяться під землею або під водою. У сукупності вони є матеріальним свідченням історії людства від його започаткування до сьогодення. Особливе значення в якості фактично основного джерела вони мають для вивчення і реконструкції історико-культурного розвитку людства дописемної доби, хоча становлять вагоме матеріальне джерело і для дослідження пізніших етапів історії людності. Так як писемні джерела відображають деякі аспекти людської діяльності, без залучення археологічних матеріалів важко виважено визначити та осмислити певні факти, процеси, взаємовпливи різних культур, народів, окреслити території давніх етносів конкретного історичного періоду. Пам'ятки (об'єкти) археологічної спадщини мають відмінну рису, вони втілюють якості різних видів нерухомих пам'яток: архітектури, містобудування, монументального мистецтва, ландшафтних, історичних, науки і техніки тощо. В окремий вид нерухомих пам'яток їх, в першу чергу, виділяють за хронологічною ознакою.

© Nepomiaschchykh Vitalii, 2021

Археологія – наукова дисципліна історичного профілю чи галузь історичної науки. Тим більше можна вважати штучним виділення окремого терміна “пам’ятка археології”, оскільки кожна “пам’ятка археології” одночасно є й “пам’яткою історії” (репрезентує певну хронологічну та матеріально визначену частину останнього поняття). Однак протягом багатьох років саме цей термін використовується у науковій – археологічній, історичній, юридичній літературі, державних нормативно-правових документах, пам’яткоохоронній практиці [1, с. 325].

Головна мета роботи – дослідити історико-правовий аспект становлення охорони та захисту археологічної спадщини в Україні.

Становлення та розвиток законодавства в сфері охорони культурної спадщини в Україні за радянських часів умовно поділяють на три історичні проміжки [2]. Зокрема, перший відноситься до хронологічних меж з 1917 до 1944 років, за якого почали створюватися організаційно-правові засади розвитку охорони культурної спадщини; другий виокремлюють з 1944 до 1960 років, і характеризується частковим упорядкуванням законодавства про культурну спадщину; третій виділяють з 1960 до 1990 років, та пов’язують із важливими рисами розвитку законодавства у сфері архітектури і містобудування, музейної справи, прийняття нормативних актів щодо впорядкування справи обліку та охорони пам’ятників архітектури, створення державних історико-архітектурних заповідників.

У Законі УРСР “Про охорону і використання пам’яток історії та культури” 1978 року вжито термін “пам’ятки археології”. Зокрема у ст. 6. “Види пам’яток історії та культури” наводиться перелік пам’яток “...пам’ятки археології – городища, кургани, залишки стародавніх поселень, укріплень, виробництв, каналів, шляхів, стародавні місця поховань, кам’яні скульптури, наскельні зображення, старовинні предмети, ділянки історичного культурного шару стародавніх населених пунктів” [3]. Проте у Законі України “Про охорону культурної спадщини”, прийнятому в роки незалежності, у 2000 році чи не вперше у вітчизняному законодавстві вжито термін “культурна спадщина”. Згідно із Законом повноваження щодо збереження всіх видів нерухомих пам’яток покладаються на Міністерство культури України, нечітко розмежування критеріїв зруйнованих пам’яток архітектури і архітектурних решток, відкритих за археологічною методикою, призводило до суперечок між Міністерством культури та Держбудом. Не завжди було зрозуміло, під чиєю відомчою опікою знаходилися археолого-архітектурні матеріали, хто був відповідальним за їхнє збереження, а також був зобов’язаний виділяти кошти на їхню охорону чи реставрацію. Зазначена невизначеність створювала підстави для дискусії між фахівцями у процесі взяття на облік і складання облікових документів на щойно виявлені об’єкти культурної спадщини [4].

Тобто, якщо керуватися історичним методом дослідження, то відповідно до хронології в нормативно-правових документах термін “археологічні пам’ятки” використовується раніше, ніж термін “культурна спадщина”. Проте в часи незалежності у законодавстві країни з’являються нові документи, зокрема, Закон України “Про охорону археологічної спадщини”, прийнятий у 2004 році [5]. Цей документ є спеціальним Законом з питань охорони, збереження та дослідження

археологічної спадщини, норми якого, як правило, мають пріоритет над загальними нормами Закону України “Про охорону культурної спадщини”.

Згідно з розділом Закону “Прикінцеві положення” було внесено зміни до Кримінального кодексу України, зокрема у ст. 298 передбачено покарання за незаконне проведення пошукових робіт на об’єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об’єктів культурної спадщини. Також Україною у 2003 році ратифікована Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини [6], прийнято Закон про приєднання України до Другого протоколу до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року [7].

Однак часто інтереси збереження археологічної спадщини залишаються знехтуваними, зокрема, як різними суб’єктами економічної діяльності, так і простими громадянами. Про що можуть свідчити різноманітні шляхи порушення або маніпулювання чинним законодавством, а також його зміна з метою введення обмежень у діяльності фахівців-археологів та представників служб охорони пам’яток культурної спадщини.

Передусім Законом України від 17 лютого 2011 року № 3038 “Про регулювання містобудівної діяльності” із Закону “Про охорону археологічної спадщини” було вилучено статтю 9-1 “Наукова археологічна експертиза”, яка містила визначення цієї процедури, і якою передбачалося, що “проведення наукової археологічної експертизи передуює погодженню комісіями з розгляду питань, пов’язаних із погодженням документації із землеустрою, проєктів землеустрою, якими передбачається: відведення земельних ділянок у власність юридичним особам; використання земельних ділянок для проведення містобудівних, архітектурних та ландшафтних перетворень, будівельних, земляних і підводних робіт, виконання яких може позначитися на стані об’єктів археологічної спадщини; зміна цільового призначення земельних ділянок для потреб будівництва та інших цілей, що може негативно вплинути на об’єкти археологічної спадщини”. Також чітко вказувалося на те, що “відсутність висновку за результатами наукової археологічної експертизи є підставою для відмови в погодженні проєктів землеустрою, зазначених у частині другій цієї статті” [6]. Відповідні зміни були внесені й до Закону “Про охорону культурної спадщини”.

По-друге, окрім зазначеного Закону України від 2 липня 2013 року № 365 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері земельних відносин щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок”, були внесені зміни до ст. 1861 Земельного кодексу України, якими, зокрема, передбачалося, що проєкт землеустрою щодо відведення земельної ділянки, “розташованої на території пам’яток культурної спадщини національного значення, їх охоронних зон та охоронюваних археологічних територіях, підлягає також погодженню з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини”, а “розташованої на території земель історико-культурного призначення, пам’яток культурної спадщини місцевого значення, їх охоронних зон, в історичних ареалах населених місць та інших землях історико-

культурного призначення... підлягає також погодженню з органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері охорони культурної спадщини, відповідним структурним підрозділом обласної, Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації у сфері охорони культурної спадщини” [8].

Таким чином, була здійснена легітимізація заборони для органів охорони культурної спадщини включати археологів до проведення погоджень проєктів землеустрою та загалом проводити будь-які обстеження чи експертизи земельних ділянок, що відводяться, що у свою чергу призведе до знищення археологічних пам’яток [9].

В останні десятиліття в Україні розповсюдження набуває хобі пошуку предметів старовини за допомогою металодетекторів. З правового погляду нікому не забороняється ходити полями, ярами, лісами тощо з такого роду технікою, якщо на їх території відсутні пам’ятки археології. Законом не забороняється шукати скарб, але впроваджені деякі обмеження, наприклад, ст. 343 Цивільного кодексу України дає визначення скарбу та пояснює, за яких обставин громадянин набуває права власності на нього. Необхідно відзначити, що у разі виявлення скарбу, що становить культурну цінність, відповідно до закону, право власності на нього набуває держава [10]. Проте, чи дотримуються громадяни чинного законодавства, відповідь залишається відкритою і, за великим рахунком, на совісті кожного, хто долучається до пошукової діяльності.

Однак шукачі старовини стають часто постачальниками для колекціонерів. У проєкті Закону України “Про охорону археологічної спадщини” був спеціальний розділ, який юридично унормовував діяльність колекціонерів пам’яток археологічної спадщини, але зберегти його в самому Законі не вдалося. Відсутність такого розділу у документі “не легітимізувала колекційну діяльність, відтак не зробивши її прозорою і ліцензійною, тому важко буде покінчити з так званою “чорною археологією”, яка значною мірою, якщо не виключно, стимулюється колекціонерами в Україні й поза нею” [11, с. 115–116].

У лютому 2018 року Кабінетом Міністрів України було ініційовано проєкт Закону України “Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини в сфері охорони культурної спадщини та ст. 44 Закону України “Про охорону культурної спадщини” [12]. Метою цього законопроєкту було посилення відповідальності за злочини в сфері охорони культурної спадщини, а також виконання міжнародних зобов’язань, які Україна взяла на себе відповідно до міжнародних договорів. Така ініціатива з боку вищого органу виконавчої влади полягала у тому, що серед великої кількості проблем щодо охорони і збереження об’єктів культурної спадщини існує недостатній рівень кримінальної відповідальності за злочини в сфері охорони культурної спадщини. Важливим питанням залишається неефективність покарання, оскільки не досягнуто мети покарання, тобто зменшення кількості злочинів у сфері охорони культурної спадщини. Крім цього, не криміналізовані взагалі діяння, пов’язані зі знищенням, руйнуванням, пошкодженням пам’яток, включених до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, універсальна цінність яких визнана світовою спільнотою, а також

діяння у сфері охорони культурної спадщини, що вчинені під час стану війни, у разі збройної агресії проти України або на окупованій території. Ці питання актуальні у зв'язку з анексією Автономної Республіки Крим та проведенням Операції об'єднаних сил на сході України для відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації.

У результаті Верховна Рада України постановила відхилити проєкт Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини у сфері охорони культурної спадщини та ст. 44 Закону України “Про охорону культурної спадщини” (реєстр. № 8050), поданий Кабінетом Міністрів України [13].

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізацію державної політики у сфері охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей, визначено Міністерство культури України, у складі якого діють спеціалізовані структурні підрозділи, які опікуються цими питаннями.

Натомість наявна нормативна база неефективна у справі збереження спадщини. За роки незалежності країни створено нагромадження багатьох законів, деякі з яких декларативні. Відтак у Міністерстві культури та інформаційної політики було розпочато процес створення Державної служби охорони культурної спадщини України та Державної інспекції культурної спадщини України. Закон про діяльність цих органів затверджено ще наприкінці 2019 року постановою Кабміну № 1185 [14].

За своїми функціональними обов'язками служба охорони створюється для реалізації політики з охорони спадщини, а інспекція буде окремим центральним органом, в якому передбачені територіальні представництва. Крім того, що будуть створені нові структури з конкретними повноваженнями, планується внесення змін до Адміністративного та Кримінального кодексів, Закону про охорону культурної спадщини, інших дотичних законів. Разом з цим, 28 жовтня 2020 року Міністерством культури та інформаційної політики України було направлено на погодження до Державної регуляторної служби України проєкт Закону “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження традиційного характеру середовища та протидії хаотичній забудові”. У документі зазначається інформація щодо запровадження чітких нормативів захисту територій пам'ятки, зони охорони та історичного ареалу, правил та процедур ведення господарської діяльності та будівництва на таких захищених територіях. А саме: нормативне встановлення чітких меж таких територій, їх режимів використання з безумовним врахуванням встановлених нормативів у земельному та містобудівному кадастрі; включення результатів оцінки проєктів реставрації та будівництва, здійснених органами охорони культурної спадщини, до переліку документів, які дають замовнику право виконувати будівельні роботи; можливість скасування відповідними державними органами права замовника виконувати будівельні роботи, якщо ним не отримано від органів охорони культурної спадщини оцінку проєктів реставрації та будівництва, якщо така оцінка передбачена Законом України “Про охорону культурної спадщини” [15].

Автори проекту закону також пропонують внести зміни щодо збільшення кримінальної відповідальності за діяння, що пов'язані із самочинним будівництвом будівель або споруд в історичному ареалі історичних населених місць, на території історико-культурного заповідника, історико-культурної заповідної території, об'єкта всесвітньої спадщини або в його буферній зоні. А також посилити адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері охорони культурної спадщини у вигляді підвищення розміру штрафних санкцій до 1 700 000 грн (для юридичних осіб) та 170 000 грн (для фізичних осіб).

У постанові Кабінету Міністрів від 24 грудня 2019 р. № 1185 питання надання адміністративних послуг у сфері охорони культурної спадщини пропонується врегулювати за допомогою визначення переліку документів для отримання адміністративних послуг у сфері охорони культурної спадщини, підстав для зупинення розгляду поданих документів, відмови у наданні адміністративних послуг. До цього також передбачено дерегуляцію відносин із надання погодження дозволу на рекламу, погодження проекту землеустрою, науково-проектної документації зі збереження пам'ятки, дозволу на земляні роботи, реєстрації дозволів на проведення археологічних досліджень в органах охорони культурної спадщини [15].

Однією із нагальних проблем на сьогодні залишається реєстр пам'яток. Зокрема багато об'єктів внесені за радянських часів до старого реєстру. За українським законодавством на них поширюється пам'яткоохоронний статус до моменту прийняття рішення про включення або не включення до українського реєстру. Статус таких пам'яток зберігається, вони охороняються так само, як ті, що внесені до Національного реєстру нерухомих пам'яток. Натомість процедура їх внесення донедавна була дуже громіздкою, адже наукова документація, розроблена ще у 1950–1970 роках, часто втрачена або ж зберігається в архівах та більше не відповідає дійсності.

На сьогодні створюються нові засоби для надання охоронного статусу за критерієм значущості: наскільки вагома окрема пам'ятка у місцевому чи національному значенні. Одним із основних завдань новоутворених служби та інспекції, а також місцевих органів охорони спадщини створювати моніторинг стану всіх без виключень пам'яток, і державного, і місцевого значення.

Узагальнюючи сказане вище, маємо відзначити, що законодавство у сфері охорони пам'яток археології фактично знаходить свій початок за радянських часів та існує в роки незалежності України в такому стані до 2000 року, коли було прийнято новий Закон, норми якого осягали різні сфери та були уніфіковані в одне поняття “культурна спадщина”. Позитивною віхою стало прийняття нового Закону, який унормовував охорону археологічної спадщини, що було зумовлено багатогранністю та складною специфікою археологічної науки. Проте наявність зазначених основних нормативно-правових актів не вирішують проблему збереження як культурної, так і археологічної спадщини. Статті, які регулюють питання покарання за руйнування пам'яток археології, містобудівної діяльності, між собою викликають дисонанс або суперечать одна одній. Більше того, існують проблемні

питання, які взагалі відсутні в законодавстві, зокрема унормування на законодавчому рівні діяльності пошукачів старовини за допомогою металодетек-торів, діяльність колекціонерів, містобудівна діяльність.

Законодавство України доповнюють норми міжнародного права. Міжнародні конвенції, до яких приєдналася Україна в межах збереженості та цілісності культурної спадщини, можуть мати позитивну роль для пам'яток археології, особливо для тих, що знаходяться на території анексованої Автономної Республіки Крим та на сході України, де відбувається збройна агресія Російської Федерації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Денисенко Г.Г., Івакін Г.Ю., Катаргіна Т.І.* Культурна спадщина в контексті “Зводу пам'яток історії та культури України” / Кот С.І. (відповідальний редактор). К.: Інститут історії України, 2015. 486 с.

2. *Кудерська Н.І.* Становлення і розвиток законодавства про охорону культурної спадщини в Україні. Університетські наукові записки. 2011. № 3. С. 20–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2011_3_6 (дата звернення: 18.02.2021).

3. Про охорону і використання пам'яток історії та культури: Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3600-09#Text> (дата звернення: 18.02.2021).

4. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 № 1805-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 39, ст. 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 18.02.2021).

5. Про охорону археологічної спадщини: Закон України (ред. від 05.02.2011) № 1626-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 26, ст. 361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15/ed20110205> (дата звернення: 18.02.2021).

6. Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута) (ETS № 143) Валлетта, 16 січня 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_150 (дата звернення: 18.02.2021).

7. Поіменне голосування про проект Закону про приєднання України до Другого протоколу до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року (№ 0036). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_golos?g_id=5402 (дата звернення: 18.02.2021).

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері земельних відносин щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок: Закон України від 02.07.2013 № 365-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-18> (дата звернення: 18.02.2021).

9. Звернення Всеукраїнської громадської організації “Спілка археологів України”. URL: http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=101&Itemid=164 (дата звернення: 18.02.2021).

10. Стаття 343 зі змінами, внесеними згідно із Законом № 901-VIII від 23.12.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 18.02.2021).

11. *Толочко П.П.* Охорона археологічних пам'яток. Археологія. № 4. 2004. С. 115–116.

12. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини у сфері охорони культурної спадщини та статті 44 Закону України “Про охорону культурної спадщини”. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63507 (дата звернення: 18.02.2021).

13. Проект Постанови про відхилення проекту Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини у сфері охорони культурної спадщини та статті 44 Закону України “Про охорону культурної спадщини”. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64073 (дата звернення: 18.02.2021).

14. “Про затвердження положень про деякі центральні органи виконавчої влади у сфері культури та внесення змін до Положення про Міністерство культури, молоді та спорту України: постановою Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2019-%D0%BF#Text1> (дата звернення: 18.02.2021).

15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження традиційного характеру середовища та протидії хаотичній забудові: проект Закону України. URL: <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/8628-ob-1.pdf> (дата звернення: 18.02.2021).

REFERENCES

1. *Denysenko, H.H., Ivakin, H.Yu., Katarhina, T.I.* (2015) Kul'turna spadshchyna v konteksti "Zvodu pam'yatok istoriyi ta kul'tury Ukrayiny". "Cultural Heritage in the Context of the "Collection of Monuments of History and Culture of Ukraine" / Kot S.I. (editor-in-chief). K.: Institute of History of Ukraine. 486 p. [in Ukrainian].
2. *Kuderska, N.I.* (2011) Stanovlennya i rozvytok zakonodavstva pro okhoronu kul'turnoyi spadshchyny v Ukrayini. "Formation and Development of Legislation on the Protection of Cultural Heritage in Ukraine". University scientific notes 3, 20–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2011_3_6 (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
3. On the Protection and Use of Historical and Cultural Monuments: the Law of the Ukrainian Soviet Socialist Republic. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3600-09#Text> (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
4. On the Protection of Cultural Heritage: Law of Ukraine of 08.06.2000 No 1805-III. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR). 2000. No 39, Art. 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
5. On the Protection of Archaeological Heritage: Law of Ukraine (ed. from 05.02.2011) No 1626-IV. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR). 2004. No 26. Art. 361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15/ed20110205> (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
6. European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (revised) (ETS No 143) Valletta, 16 January 1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_150 (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
7. Roll-call vote on the draft Law on Ukraine's Accession to the Second Protocol to the Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict of 1954 (No 0036). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_golos?g_id=5402 (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
8. On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine in the Field of Land Relations to Simplify the Procedure for Allocating Land: Law of Ukraine dated 02.07.2013 No 365-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-18> (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
9. Address of the All-Ukrainian public organization "Union of Archaeologists of Ukraine". URL: http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=101&Itemid=164 (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
10. Article 343 as amended in accordance with Law № 901-VIII of 23.12.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
11. *Tolochko, P.P.* (2004) Okhorona arkhеolohichnykh pamyatok. "Protection of Archeological Monuments". Archeology 4, 115–116 [in Ukrainian].
12. Draft Law on Amendments to the Criminal Code of Ukraine on Strengthening Liability for Crimes in the Sphere of Cultural Heritage Protection and Article 44 of the Law of Ukraine "On Protection of Cultural Heritage". URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63507 (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
13. Draft Resolution on rejection of the Draft Law of Ukraine on Amendments to the Criminal Code of Ukraine on Strengthening Liability for Crimes in the Sphere of Cultural Heritage Protection and Article 44 of the Law of Ukraine "On Protection of Cultural Heritage". URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64073 (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
14. "On Approval of regulations on some central executive bodies in the field of culture and amendments to the Regulations on the Ministry of Culture, Youth and Sports of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 24, 2019 No 1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2019-%D0%BF#Texti> (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].
15. On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Preservation of the Traditional Nature of the Environment and Counteraction to Chaotic Development: Draft Law

of Ukraine. URL: <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/8628-ob-1.pdf> (Date of Application: 18.02.2021) [in Ukrainian].

UDC 349.415

Nepomiashchykh Vitalii,
Cand. Sci. (History),
Researcher of the State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0001-9933-6142

HISTORICAL AND LEGAL ASPECT OF FORMATION OF PROTECTION AND PRESERVATION OF ARCHAEOLOGICAL HERITAGE OF UKRAINE

Research article examines the formation of legal and institutional support for the preservation of archaeological heritage. Tendencies in the absence of a comprehensive system of public administration in this area, imperfection and obsolescence of the system of accounting for archaeological heritage, the weakness of current legislation in terms of protection of its objects and punishment for offenses committed against them. The negative consequences of legislative changes in the field of archaeological heritage, which unjustifiably limited the powers of cultural heritage protection bodies and research capabilities of scientists, as well as endangered objects of this heritage are analyzed.

In Soviet times, the content of the concept of “archaeological sites” for the drafting of the Law “On the Protection and Use of Historical and Cultural Monuments” was spelled out in a separate article. Thus, this confirms the opinion of scientists that in the period from 1960 to 1990 the development of legislation in the field of architecture and urban planning, museum work, the adoption of regulations to regulate the registration and protection of architectural monuments, the creation of state historical and architectural reserves. However, since the independence of Ukraine, in order to bring to the same system and form, the Law “On Cultural Heritage” combines many different concepts that actually need special attention from the letter of the law due to its diversity, structure and complexity of content. Therefore, the Parliament of Ukraine adopts a separate law “archaeological heritage” remains an integral part of the concept of cultural heritage.

There are separate articles in other legal documents, which contain articles on the responsibility for the destruction of archaeological heritage sites, as well as illegal construction in places designated as archeological sites or protected areas. From the very beginning, the compensation for the offense was small, which was the reason for the offenders to ignore the current legislation. The legislation from the beginning does not prescribe the issues of standardization of collectors, treasure hunters, some aspects of urban planning.

Despite the imperfection of the legislation, certain positive steps are being taken in Ukraine, in particular, changes are being made to the current legislation, and new executive bodies in the field of culture are being created. In addition, Ukraine accedes to international conventions created for the preservation and protection of cultural heritage sites.

Keywords: cultural heritage, archeological heritage, normative-legal documents, legal preservation of monuments, criminal encroachments.

Отримано 16.03.2021